

БЪЛГАРСКИ ЛИЧНИ ПЕЧАТИ ОТ ЗАПАДНА ТРАКИЯ И ИЗТОЧНИТЕ РОДОПИ С ДАТИРОВКА ОТ КРАЯ НА XIX И НАЧАЛОТО НА XX ВЕК

Георги Митринов

Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“
Българска академия на науките

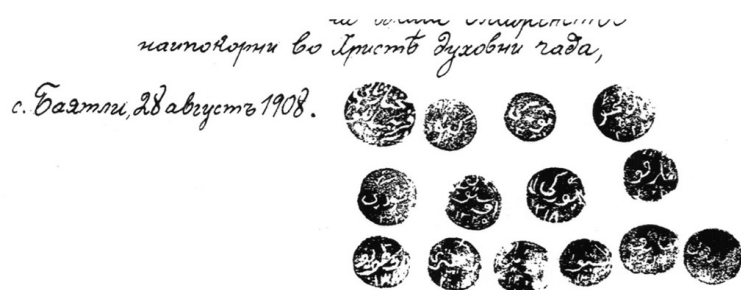
email: g_mitrinov@abv.bg

Резюме: В статията са представени лични печати от български селища в Югоизточните Родопи и в Западна Тракия с датировка от края на XIX и началото на XX век. Разгледани са надписите на печатите, графичните им особености и оформлението им. Описани са моделите на изписване на антропонимите върху личните печати и в текстовете, на които са поставени.

Ключови думи: история на българския език, възрожденска сфрагистика, антропонимия, графични особености, символика, Западна Тракия.

Оскъдни са оцелелите до днес възрожденски и по-късни писмени паметници на българското население от Източните Родопи и Западна Тракия. Основна причина за липсата им са гоненията, на които е подложено местното изконно българско християнско население в периода 1912 – 1924 г. и последвалото обезбългаряване на Западна Тракия чрез унищожение и принудително изселване на местните българи от османските, а по-късно и от гръцките власти. Повечето от оцелелите писмени документи (писма, молби, завещания и др.) са запазени в Архива на Българската екзархия, както и в този на Одринската българска митрополия. Основно писмените документи, адресирани до българските църковни институции, са писани на ръка. Често посочените в края на текстовете антропоними са изписвани от носителите им като своеобразни подписи. За подпис е служел и личният печат, но поради факта, че малко българи по селата са притежавали личен печат (главно заможни търговци и занаятчии, както и представителите на местната българска управа и на интелигенцията), често под един личен печат са били изписвани по няколко антропонима.

Интерес представляват запазените отпечатъци на лични печати, които се откриват в немалко писмени документи. Те са важни свидетелства за изконното българско християнско население в Западна Тракия от края на XIX и началото на XX век. Трябва да се отбележи, че за разлика от българите във възстановената българска държава след Руско-турската освободителна война (1877 – 1878), за техните сънародници, останали в територията на Османската империя, личният печат продължава да играе важна роля в трудовата и в обществената им дейност. Тъй като са в Османската империя, някои от българите имат лични печати с графично оформление на османлъджа (османски турски език) (ТБР / TBR 1962). Дори това е характерно за личните печати на българското население на отделни села като цяло. Такъв е случаят с българското християнско население на селата Баятли и Сарджа, Гюмюрджинско, което притежава лични печати с графично оформление на османски турски език. Видно е, че в периферни краища на българската етническа територия, каквато е Западна Тракия, личните печати с такава графично оформление продължават да са в употреба в началото на XX в.

Според изследователите в края на XVIII и началото на XIX в., както и през втората половина на XIX в., е налице широка употреба сред българите в Османската империя на лични печати с надписи на арабица (Михайлова-Мръвкарова / Mihailova-Mravkarova 2006: 106, 108). Сред причините за употребата на лични печати с такова графично оформление се изтъкват поддържането на делови връзки от страна на български търговци и занаятчии с османската администрация, а също подчертаване на лична лоялност и верноподаничество към османската държава и др. (Михайлова-Мръвкарова / Mihailova-Mravkarova 2006: 108). За изписването на надписи върху османските лични печати са използвани шрифтове на арабицата *талик, сюлюс, дивани, рика*. Печатите с шрифт *рика* били предпочитани от обикновените хора поради лесната им изработка и ниската им цена (Михайлова-Мръвкарова / Mihailova-Mravkarova 2006: 92 – 94). Вероятна причина за употребата на лични печати с надписи на османски турски език от българите в Гюмюрджинско са взаимоотношенията им с местната османска администрация. Посочените две села са разположени в близост до административния казалийски център Гюмюрджина. Село Сарджа отстои на 10 км от града (Шалапатов / Shalapatov 2011: 46). Може да е фактор и това, че почти половината от населението на с. Баятли било турско (Шалапатов / Shalapatov 2011: 23). Прави впечатление, че българското население на тези села в 1908 г. изписва все още личните и фамилните си имена с гръцка графика. От двайсетте отбелязани антропонима с гръцка графика в писмения документ с печатите съставките (личните имена) на някои са с оформление, нехарактерно за българската антропонимна система: Δημητρι Μηχαληφ, Μανωλη Διμιτροφ. Става въпрос и за употребата на характерни гръцки графеми: Αθανασιος, Γεωργη. Първите два антропонима в списъка са изписани по гръцки образец с наставка *-ос* на личните имена, а обичайно най-отпред в писмените документи са се поставяли имената на първенците на селището: Βασιλκος Παρασκευ, Αθανασιος Δελτζιου. Оформлението на останалите антропоними включва диалектни особености, основно редукция $o > y$, характерна за рупските говори като част от източните български говори (Стойков / Stoykov 1993: 97): Δελтσιου Διμιτροφ, Μαρκου Δελтσιφ, Κολιου Κανιουφ, Πετκου Κονστανδινοφ Δελтσιου Διμιτροφ, Τολιου Μανωληφ и др. Презимената окончат на *-иф* или *-оф*, като в първия случай може да се приеме наличие на редукция $e > u$: Μιχαλ Γεωργιφ, Νικολα Σερεμετιφ, Δημητρι Μιχαληφ, Τοдор Τοηтσιφ, Γιωργη Τοηтσιφ и др. Редукцията е характерна за говорите на отделни села в Гюмюрджинско (Бояджиев / Boyadzhiev 1991: 111). Интерес представлява антропоним Тодор Тζεкалоф. Ако се приеме, че презимето произхожда от название на животно чакал, налице е преглас $a > e$, характерен за говорите на българското християнско население в Гюмюрджинско (Бояджиев / Boyadzhiev 1991: 41, 111).

Като цяло графичното оформление на личните печати от посочените райони (Югоизточните Родопи и Западна Тракия) е с гръцка графика. Това важи и за личните печати от Среднородопието (Митринов / Mitrinov 2023б: 126).

Надписи на лични печати от с. Гьокче бунар, Ортакьойско (дн. с. Сив кладенец, Ивайловградско), с датировка 31.01.1901 и 07.05.1901 г.:

ΣΤ : ΔΙ / 1892 – Стоянь Димитровъ

ΒΑΣΙ / ΓΙΑΝ / 1900 – Янаки Василевъ

Ν : Χ / 1900 – Ν. Христововъ

Θ : ΑΘ / 1900 – Ατ. Тодоровъ

До отпечатъците на печатите са изписани антропоними. В един случай при надписите на печати са използвани буквени инициали: Ν : Χ / 1900. Срещат се също съкращения на името от два буквени знака (ΣΤ : ΔΙ / 1892; Θ : ΑΘ / 1900). Пак в единичен случай съкращенията включват почти цялото изписано име: ΒΑΣΙ / ΓΙΑΝ / 1900. Само на един личен печат е поставена украса, в горния край, над надписа – слънце с лъчи. Според датировката повечето печати са от началото на XX в., а един е с по-ранна дата – 1892 г.

В двата писмени документа се откриват едва два антропонима, изписани с гръцка графика Ιοαννης Γιανκου, κοσταδ...τι / σταεvνη, като вторият твърде трудно се разчита.

В края на писмо с османски турски текст е поставен личен печат с двуредов надпис: С. С. Δ. / 1904. Отдолу, под печата е изписан кирилски текст: *Свец. Ставри Димитровъ – Драбишина / съобщава, че правителството затвори / църквата*. В случая буквеното съкращение С. С. Δ. включва данни и за трудовата заетост на носителя на името.

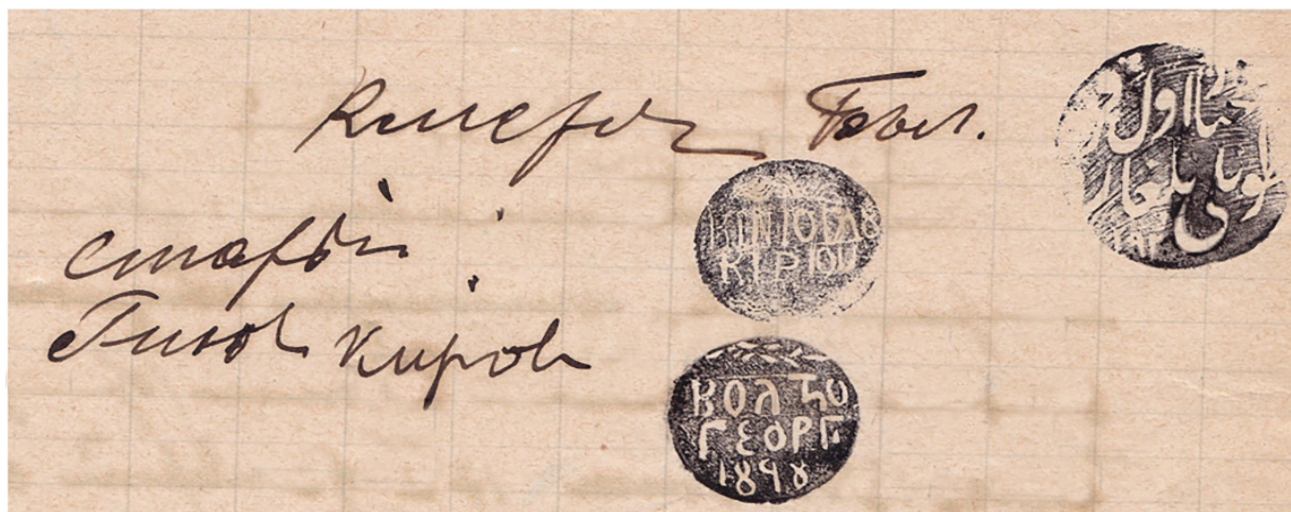
В два писмени документа от с. Дутли (дн. Черничево, Крумовградско) са отбелязани два лични печата, на кмета и на старей от селото:

Кметски печат : ВОЛСТО / ГЕОРГИ / 1898

Изписана е лигатура В от σ и τ в личното име. Буквено съчетание ΓΙ от презимето ГЕОРΓΙ оформя диграф, като краесловната графема Ι е с по-къса хаста и е под края на хоризонталната греда на предходната графема Γ. Има украса в горния край на печата, над надписа: клонки с разперени листа от средата в двете хоризонтални посоки.

На другия личен печат е изписан двуредов надпис ΚΙΝΙΟΙΑΥ / ΚΙΡΙΟΥ. В горния край на печата е оформена украса с растителни мотиви, които трудно се различават. В долния край, под надписа, е изобразена змия – символ на мъдрост. Срещу този личен печат е изписан с небрежен курсив антропоним Гини... Кировъ. Прави впечатление, че надписите на двата печата са с гръцка графика, а изписаните антропоними са оформени по гръцки образец.

Интерес представлява първият документ, в края на който под заглавие *Имената на общинарите* са изписани с кирилско писмо антропоними. Срещу първите три имена е поставено кръстче за подпис, т.е. носителите им са неграмотни: Колю Ангеловъ +, Бечю Янчевъ касиер +, Станко Стояновъ +. Но срещу останалите пет са изписани графични варианти на имената като подпис: Павелъ Вълчевъ – *павле валчев*; Павелъ Харитовъ – *Павелъ Харитевъ*; Арнаутъ олу Павелъ – *Арναύτ олу Паβλη*; Дяку Георговъ – *Δάικυ Георгυφ*; Епитропъ Поповъ Колю – *Колю Поповъ*. Двама от общинарите са изписали имената си с гръцка графика. Единият от тези антропоними е оформен по турски образец, със съставка *олу* от тур. *oğlu* оглу ‘син на’ (ТБР / ТВР 1962) на презимето, което в случая е народностно име: *Арναύτ олу Паβλη*.

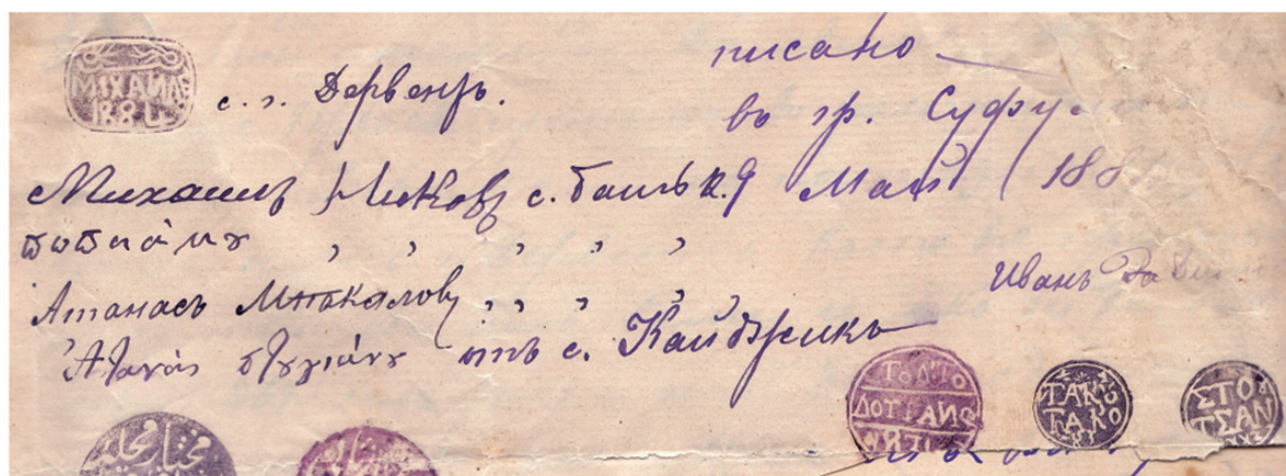
Лични печати от селата Дервент, Дедеагачко, Каяджик и Башклисе, Софлийско.

За разлика от печатите от с. Гьокче бунар, Ортакойско, тези са с изписани цели или съкратени имена, а не с буквени инициали. На печат с правоъгълна форма в хоризонтална плоскост, но със заоблени ъгли, е изписано мъжко лично име МИХАИЛБ. Отдолу е поставена дата 1884. Над името е оформена хоризонтална линия с елипсовидни извивки надолу в двата края. Над нея са изобразени растителни мотиви. Някои от графемите са със серифи. Може да се предположи, че поради липса на място, в красловието е изписана графема Б вм. Ъ. Встрани от печата е отбелязано селищно име *с. г. Дервентъ*. Съкращенията могат да се развържат като село *Голям Дервент*.

Останалите три печата са с кръгла форма. Разположеният вляво личен печат е с големината на селски печат, т.е. е с по-голяма повърхност от другите лични печати. Обичайно българските лични печати с кръгла форма са с диаметър 10 – 20 мм и рядко се срещат печати с диаметър до 30 мм (Михайлова-Мръвкарова / Mihaylova-Mravkaroва 2006: 106). Полето на печата е разделено на три равни части от две хоризонтални линии. Надписът гласи: ТОΔ!ТО / ΔΟΤΡΑΙΟ / 1871

Вторият личен печат е също с триредов надпис: ΤΑΚΥ / ΤΑΚΟ / 83. Графемите Τ, Α, Κ са със серифи. Интерес представлява оформлението на красловната графема от първия ред, което наподобява графема ук (X), като късите наклонени черти в горната част не са свързани с долната част на буквения знак.

Над първия ред е оформена украса с растителни мотиви.

И крайният печат вдясно е с триредов текст: ΣΤΟΥ / ΤΣΑΝ / 1882. Красловната графема на първия ред е с по-дребен шрифт, вероятно поради липса на място. Втората и третата цифра от изписаната година са с отворен горен край, като наподобяват графема ук. Крайната цифра също е с по-дребен шрифт.

Прави впечатление, че датировката на тези печати е по-ранна, от 80-те години на XIX век (1882, 1883, 1884), а един печат е с датировка 1871.

Под личния печат с правоъгълна форма са изписани няколко антропонима, един под друг. Първият е *Михаилъ Николъ с. башкъ. 9 май 1881...* Съкращението на селищното име може да се развърже като Башклисе – село в Софлийско. Следват още два антропонима под селищното име Башклисе: *παπασιμ / Атанасъ Мпакаловъ*. Прави впечатление, че презимето на втория антропоним включва изписване на фонема б по гръцки образец, с буквено съчетание ιλ. Разположеният най-долу антропоним е изписан с гръцка графика, но селищното име е оформено на кирилица: *Ατανας στουγανου отъ с. Кайджикъ* – с. Каяджик, Софлийско. В десния край на листа, на нивото на правоъгълния печат е изписано: *с. г. Дервен... / писано / въ гр. Суфул...*, т.е. село Голям Дервен[т] / писано / въ гр. Суфул[и].

В писмен документ от с. Еникьой, Дедеагачко, наред с кметския печат са поставени и два лични печата с кръгла форма. Долният личен печат е с разделено на три части лицево поле от две успоредни хоризонтални линии. В средата са изписани два буквени знака: Π : Δ. От средата на горната хоризонтална греда на графема Π се спуска къса отвесна черта. В горната и долната част са разположени по три равнораменни кръста, които символизират християнската религиозна принадлежност на носителя на печата. Но ако от горната страна се различават контурите на трите отделни кръста, в долното поле те са подредени в права непрекъсната хоризонтална линия. От двете страни

на буквеното съчетание в средното поле също е поставена украса, но не се различават фигурите. От лявата страна на печата е изписан с гръцка графика антропоним Πετρελιαν Μητρο. Отпечатъкът на горния личен печат не се различава добре.

Писменият документ е с датировка 14.01.1896 г. (Село Ени-Къой, (Деде-Агачко) 1896 г. 14-й Януарий). Антропонимите са подредени в две колони. Лява колона: Γεωργι Ανδρεα / Παυτου Δημητρε / Γροτ Ιεδαρυ / Чипанъ Стоянь / Вълчо Грудовъ / Петку Янчувъ / Митро К. Петковъ / Ατανας Γεωργεβ / Γεωργη Γραυδη / Карпузанъ Недѣлко.

Дясна колона: Ергеледжи Димо / Свѣцъ. Георги / Ιβαν Γηνοφ / Даткоф Петко / Πετρελιαν Μητρο / Κυκο Μητρο / Κραλτσο Νικολας / Стамат Митру / Петку Л. Ангелувъ / Датко Митровъ / Γεωργιος Αθανασυ / Петари Атанасувъ / Коста... Чеушь / Митру итанувъ (?).

Най-отдолу е добавен текст: *Заб[ележка]. Намѣсто Дим. Пандовъ и Касапъ Мирчо, които си подаватъ оставката избрахъ се за членове Дели Грудъ Вълчо и Тодоръ Грудовъ.* От общо 24 изписани антропонима (плюс 4 в забележката), 8 са с гръцка графика, като някои от тях са оформени по гръцки образец. Засвидетелствани са няколко характерни за българските тракийски говори в Дедеагачко фонетични особености: редукция *o > y* (Бояджиев / Boyadzhiev 1991: 134): *Петку Янчувъ, Стамат Митру / Петку Л. Ангелувъ, / Петари Атанасувъ* и др.; преглас *a > e* (Бояджиев / Boyadzhiev 1991: 133): *Коста... Чеушь*; ограничена употреба на съгласна *x* (Бояджиев / Boyadzhiev 1991: 135) – в антропонимна съставка *Ергеледжи (Ергеледжи Димо)* – от тур. *hergeleci* ‘коняр’ (ТБР / TBR 2009).

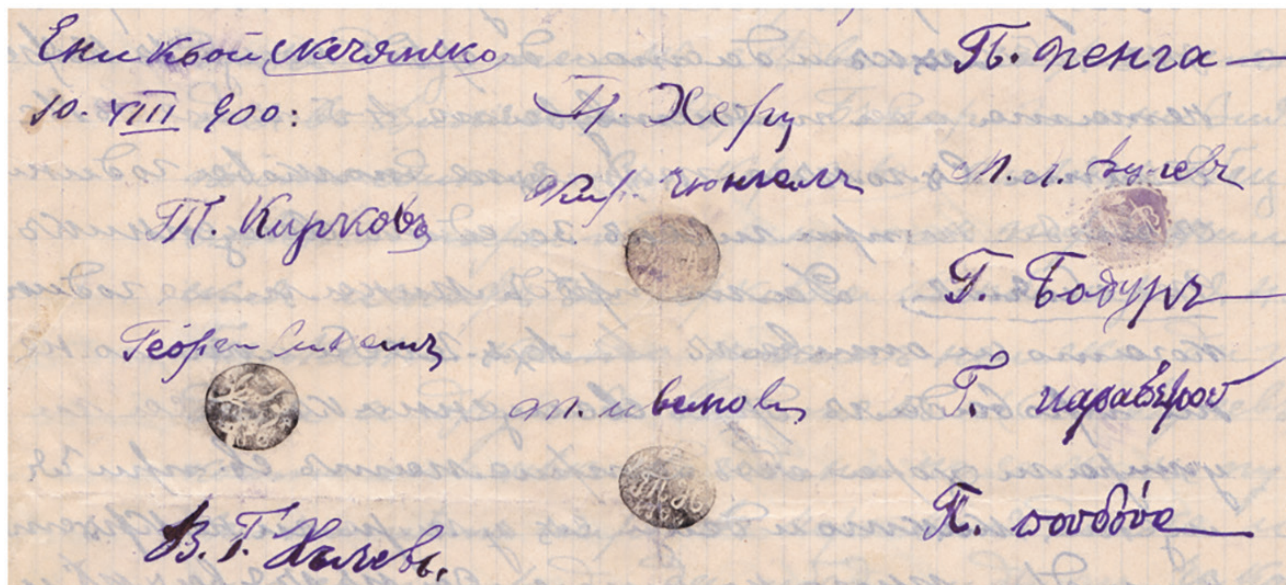
В няколко писмени документа от с. Еникъой, Скечанско (дн. Ксантийско), с датировка от началото на ХХ в. са поставени лични печати и са изписани антропоними. В писмо до Одринската българска митрополия с датировка 01.07.1901 г. са поставени селският печат и три лични печата, от които един е с кирилска графика, а другите два са с османска турска графика. По форма първият личен печат е четириграм със заоблени ъгли. Надписът е двуредов. Горният ред включва графема М и буквено съчетание от Л и В с украсни елементи, оформящо лигатура. Отдолу, под графема М от горния ред, се различават с по-дребен шрифт графема Р и Ъ. Изписаните в десния край на листа антропоними са с кирилска графика: *Г. Караолановъ / А. Ј. / К. Русковъ / П. Даскаловъ / К. Сулаковъ.*

В друг писмен документ с датировка *Юлий 14 / 1899 год.* са отбелязани два лични печата. Двуредовият надпис на единия печат включва на горния ред съчетание от графема А и В с украсни елементи, оформящо лигатура. Отдолу е отбелязана дата 1891. В десния край на печата е изобразена клонка, а от лявата страна и отгоре по контура са разположени на отстояние листа.

Надписът на втория печат, също двуредов, включва буквени инициали Г Д в курсивен шрифт с украсни елементи на горния ред. Отдолу е поставена дата 1891.

Интерес представляват изписаните до печатите антропоними. Повечето са оформени с кирилска графика: *Атанасъ Паскова / Пар. Даскаловъ, С. Т. Бичовъ / Ив В. Бѣлков, Ал. Ј Вуловъ / Гавриль Бузровъ / Г. Тодоровъ, Василь Г. х: Еневъ / Георги Ташевъ / василь Кенд ...а / Тодоръ Апустол / Илия Папо...* Откриват се и имена, изписани с гръцка графика: *σανκαζ (?) Κερεζοουλου / Κονς. Μυταφτι / Κονσταντη. Μοβρατ. / Στερν Παυλο.* Важно е да се отбележи, че гъркоманството има свои последователи в селото до Балканската война (Вулев / Vulev 1972: 79 – 83), а и по-късно.

В трети документ с датировка от 10. 08. 1900 г. се откриват 8 лични печата. Надписите на тях включват отделни буквени знаци. Някои от печатите са отбелязани и на предишните писмени документи.

Един от печатите е с триредов надпис: IN* / МХТ / 1890. Над отпечатъка на печата е изписан антропоним *Янку Мутафчи*. Срещу описания по-горе личен печат с правоъгълна форма, включващ на горния ред графема М и буквено съчетание от Л и В с украсни елементи, оформящо лигатура, а на долния ред, под графема М, изписани с по-дребен шрифт графема Р и Ъ, е отбелязан антропоним *М. А. вулевъ*.

Останалите печати са с кръгла форма и с двуредови надписи. На двуредов надпис на кръгъл печат Т Н / 1891 буквените знаци са с украсни елементи. От лявата страна е изобразена клонка. Над печата е изписан антропоним *т. ивановъ*.

На горния ред на друг кръгъл печат се различават буквени инициали К А с украсно оформление на първата буква. Текстът в долната част на печата не се разчита. От дясната страна и горе, над надписа, е оформена украса от извита клонка с листа. Над печата е изписан антропоним *Кир. Гюнгелъ*.

На кръгъл печат с двуредов надпис П Д / 1891 буквените знаци са с украсни елементи и в курсивен шрифт. От двете страни на изписаната дата са поставени къси клонки. Под печата е изписан антропоним *Михалъ Каражовъ*.

Освен отбелязаните антропоними се откриват и други: *П. пенга* / *И. Хергу* / *Т. Кирковъ* / *Г. Бодуръ* / *Георги сикамъ* (?) (под антропонима е поставен печат с различаващи се клонки с листа) / *Г. Карапетровъ* / *В. Г. Хълчевъ* / *Πουδοур* / *Штеру С. Халчов*, *М. Буежи*, *Д. Калов* / *Π. Гаврилъ*, *Ј. Па... τελη* / *Михалъ Дем...ровъ* / *Т. Г. Хълчевъ* / *Нашу Маноловъ*. Освен редукция на гласни *o > y* (*Штеру*, *Нашу*), се откриват още характерните за българските тракийски говори в Ксантийско преглас *a > e* (Бояджиев / Boyadzhiev 1991: 104): *Буежи*, и изговор на съгласен звук *ж* вм. съчетание *дж* (Бояджиев / Boyadzhiev 1991: 106): *Буежи*, *Каражов*.

На друг писмен документ без датировка са отбелязани два лични печата, които се откриват и в по-горните писмени документи. Представяват интерес изписаните в две колони антропоними. Под текст: *За истинността се подписваме: Кметъ: Общинари:* лявата колона включва антропоними: *Г. Караолановъ* / *A + B J / К. Русковъ* / *A T Халчевъ* / *К С. Сулаковъ* / *Тодаръ Хълчевъ*. В дясната колона под надпис *Аази:* – от тур. *âzâ*, аза ‘член на Общински съвет, управа и др.’ (ДТВ 2002), е изписан антропоним *Киряко Гавриловъ*. Срещу два поставени един под друг лични печата е разположено на два реда име с гръцка графика *Αλεξανδρι / δελλατας*. Под дума *Стареи* са изписани имената: *Тодор С Хал...* / *Продрумъ Бояжиевъ* / *Анастасъ И. Кип...* / *Στερωυ σιμεων* / *С. Панчевъ*. И тук се откриват имена, оформени с гръцка графика и по гръцки образец. Засвидетелствана е редукция *o > y*, характерна за местния тракийски говор (Бояджиев / Boyadzhiev 1991: 105): *Сулаковъ*, *Продрумъ*. Важно е да се отбележи, че в този писмен документ отпечатъците на печатите са със синьо мастило.

Обичайно отпечатъците в проучваните писмени документи са с черно тушово мастило. Едва през последната четвърт на XIX в. върху османските документи се появяват цветни отпечатъци на печати (Михайлова-Мръвкарова / Mihaylova-Mravkarova 2006: 111).

Заклучение

Настоящото проучване представя спецификата на личните печати, използвани от западнотракийските и източнородопските българи в Османската империя в края на XIX и началото на XX век. В разгледаните архивни писмени документи от Западна Тракия и Югоизточните Родопи, датирани от този период, преобладават лични печати от края на XIX век (80-те и 90-те години). За сравнение личните печати от среднородопските села Арда и Устово, Ахъчелебийско (дн. Смолянско), са с датировка от 50-те и 60-те години на века (Митринов / Mitrinov 2023a: 125; 2023б: 126). Обичайно печатите са с кръгла форма. По-редки са тези с овална форма или с форма на четириграм. Рядко лицевата им част е разграфена от хоризонтални линии на отделни полета, както е при личните печати от Среднородопието (Митринов / Mitrinov 2023a: 122; 2023б: 127). Предпочитано е отбелязването на буквени инициали. По-рядко се среща изписване на съкратен вариант на личното име, а най-рядко се открива цяло изписано име. Прави впечатление художественото оформление на отделни графемите, т.е. изписването на „укражни букви“ (Йончев / Yonchev 1975: 188, 371) в някои печати. Налице са надписи с наслагване на две графемите една върху друга, оформящи лигатура. Това показва майсторството на занаятчиите антикари, чието дело са печатите. Открива се използване на гръцки буквени знаци, което показва наличие на гръцко езиково влияние. Но основна е употребата на кирилска графика. Срещат се и печати с надписи на османски турски език. Прави впечатление липсата на украса на повечето лични печати, за разлика от оформлението на лични печати от Среднородопието (Митринов / Mitrinov 2023a: 122; 2023б: 131). Все пак се откриват изображения на символи слънце и клонки с листа. Като цяло липсват християнски символи. Едва на един личен печат е отбелязан християнски символ кръст.

Интерес представляват и изписаните извън печатите антропоними в писмените документи. Преобладава употребата на кирилско писмо и оформление на антропонимите по български модел. Но се откриват и такива, изписани с гръцка графика и дори по гръцки образец, което вероятно е свързано с упражнявана търговска дейност от страна на местните българи. В случая влияние оказват екстралингвистични фактори, свързани с препитанието на предприемчивите българи християни в Западна Тракия; с господстващата роля на гръцкия език, наред с турския, в сферата на търговията и занаятчийството. Това важи и за важната роля на Гръцката патриаршия, която е със силни позиции в Беломорието, за разпространението и утвърждаването на гърцизма сред местното българско християнско население.

Цитирана литература / References

- Бояджиев 1991: Бояджиев, Т. *Българските говори в Западна (Беломорска) и Източна (Одринска) Тракия*. София. УИ „Св. Климент Охридски“. (Boyadzhiev 1991: Boyadzhiev, T. *Balgarskite govori v Zapadna (Belomorska) i Iztocna (Odrinska) Trakia*. Sofia. UI “Sv. Kliment Ohridski”.)
- Вулев 1972: Вулев, Г. *Село Кръстопол (Еникъой), Ксантийско*. Тракийски научен институт. София: Издателство на Отечествения фронт. (Vulev 1972: Vulev, G. *Selo Krastopole (Enikyoy), Ksantiysko*. Trakiyski nauchen institut. Sofia: Izdatelstvo na Otechestveniya front.)
- Йончев 1975: Йончев, В. *Шрифътът през вековете*. София: Български художник. (Yonchev 1975: Yonchev, V. *Shriftat prez vekovete*. Sofia: Nauka i izkustvo.)
- Митринов 2023а: Митринов, Г. Среднородопска възрожденска сфрагистика: надписи на лични печати от с. Арда, Смолянско. – В: Коева, Св., М. Стаменов (съст.). *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“*. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, с. 120 – 127. (Mitrinov 2023a: Mitrinov, G. *Srednorodopska vazrozhdenska sfragistika: nadpisi na lichni pechati ot s. Arda, Smolyansko*. – V: Koeva, Sv., M. Stamenov (sast.). *Dokladi ot Mezhdunarodnata godishna konferenciya na Instituta za balgarski ezik “Prof. Lyubomir Andreychin”*. Sofia: Izdatelstvo na BAN “Prof. Marin Drinov”, pp. 120 – 127.)
- Митринов 2023б: Митринов, Г. Възрожденските печати от с. Устово, Ахъчелебийско. – В: *Сб. Христо Николов Гиневски историк, родоповед, общественик (1943 – 2017)*. Смолян: Принтаком, с. 121 – 132.

- (Mitrinov 2023b: Mitrinov, G. Vazrozhdenskite pečati ot s. Ustovo, Ahachelebiisko. – V: *Sb. Hristo Nikolov Ginevski istorik, rodopoved, obshtestvenik (1943 – 2017)*. Smolyan: Printakom, pp. 121 – 132.)
- Михайлова-Мръвкарлова 2006: Михайлова-Мръвкарлова, М. *Увод в османската сфрагистика*. София: Авангард Прима. (Mihaylova-Mravkarova 2006: Mihaylova-Mravkarova, M. *Uvod v osmanskata sfragistika*. Sofia: Avangard Prima.)
- Стойков 1993: Стойков, Ст. *Българска диалектология*. (под редакцията на М. Сл. Младенов). София: Издателство на БАН. (Stoykov 1993: Stoykov, St. *Balgarska dialektologiya*. Pod redakciyata na M. Sl. Mladenov. Sofia: Izdatelstvo na BAN.)
- ТБР 1962: *Турско-български речник*. София: Наука и изкуство. (TBR 1962: *Tursko-balgarski rechnik*. Sofia: Nauka i izkustvo.)
- ТБР 2009: *Турско-български речник*. София: Издателство Рива. (TBR 2009: *Tursko-balgarski rechnik*. Sofia: Izdatelstvo Riva.)
- Шалапатов 2011: Шалапатов, Д. *Българските християнски селища в Западна (Беломорска) Тракия*. Хасково: Издателство Български писател. (Shalapatov 2011: Shalapatov, D. *Balgarskite hristianski selishta v Zapadna (Belomorska) Trakiya*. Haskovo: Izdatelstvo Balgarski pisatel.)
- DTB 2002: Grannes, A., K. Rå Hauge, H. Süleymanoğlu. *A Dictionary of Turkisms in Bulgarian*. Oslo: Novus forlag. Institutet for sammenlignende kulturforskning.

BULGARIAN PERSONAL SEALS FROM WESTERN THRACE AND THE EASTERN RHODOPEs DATED FROM THE END OF THE 19TH AND THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

Georgi Mitrinov

**Institute for Bulgarian Language „Prof. L. Andreychin“
Bulgarian Academy of Sciences**

email: g_mitrinov@abv.bg

Abstract. The article presents personal seals from Bulgarian settlements in the South-Eastern Rhodopes and in Western Thrace dating from the end of the 19th and the beginning of the 20th century. The inscriptions of the seals, their graphic features and their layout are examined. The writing patterns of the anthroponyms on the personal seals and in the texts on which they are placed are described.

Keywords: *History of Bulgarian language, Renaissance sfragistics, anthroponymy, graphic features, symbolism, Western Thrace.*

Georgi Mitrinov
Institute for Bulgarian Language
Bulgarian Academy of Sciences
52, Shipchenski prohod Blvd., Bl. 17
Sofia 1113
Bulgaria

<https://doi.org/10.7546/ConfIBL2024.14>